

Тања Игњатовић*

Аутономни женски центар, Београд

НАСИЉЕ У ИНТИМНОМ ПАРТНЕРСКОМ ОДНОСУ: РОДНА АСИМЕТРИЈА ИЛИ РОДНА СИМЕТРИЈА

Сажетак

Насиље према женама последњих петнаест година у Србији добија све већу пажњу опште и стручне јавности. И поред тога постоји доста неразумевања основних карактеристика феномена, чак и код професионалаца, што умањује ефекте постојећих мера и политика, укључујући и заштиту жена. У раду су приказани главни изазови у вези са разумевањем родне димензије насиља у интимном партнерском односу. Насупрот тенденцији да се жене у партнерској релацији прикажу једнако физички агресивне као и мушкарци, бројна истраживања распрострањености, учесталости и последица потврђују да је насиље мушкараца према женама озбиљније, да га чине тежа и учесталија дела, већег распона манифестација и са тежим последицама. Мушкарци и жене могу подједнако да изразе агresiју током сукоба, али када се ради о насиљу које је мотивисано контролом, које не зависи од ситуације, већ је више системске природе, родна асиметрија је јасна. Резултати анализе недвосмислено потврђују да је неоправдано представљати насиље у интимном партнерском односу родно неутралним појмовима. Родна перспектива треба да је у основи свих мера за заштиту и подршку жртава насиља у интимном партнерском односу.

Кључне речи: насиље у интимном партнерском односу, родно засновано насиље, родна асиметрија, родна симетрија, сукоб, контрола путем принуде

---

* Психолог, магистар политичких наука

Насиље према женама често се одређује као „родно засновано насиље“ које је усмерено против жене, зато што је жена, и које несразмерно погађа и утиче на жене. Оно се разликује од других врста насиља зато што је пол/род¹⁾ примарни мотив насиља, а настаје (истовремено и као узрок и као последица) због неједнаких односа моћи између жена и мушкараца, који воде подређеном положају жена у приватној и јавној сфери. Оно је дубоко укорено у друштвеним и културалним структурама, нормама и вредностима, а опстаје због порицања, негирања и умањивања видљивости феномена²⁾. Сви релевантни међународни документи³⁾ позивају на разумевање насиља према женама из родне перспективе, која треба да је у основи свих мера за заштиту и подршку жртвама, како би одговор на овај сложен феномен био одговарајући.

Родна димензија насиља може изгледати сасвим различито у зависности од начина испитивања, карактеристика и величине узорка, да ли су укључени или искључени одређени акти насиља (на пример, сексуално насиље, изолација, контрола, прогањање и слично), од извора података (клиничка запажања, искуства заступница жена, квалитативни подаци из полиције или здравствених установа, анкете рађене на великим узорцима или популацијска истраживања, студије о виктимизацији или студије о конфликту у интимном партнерском односу). Разлике настају зато што се „мере“ различите појаве, што онемогућава да се сагледа укупан обухват насиља одређене врсте.

Насиље према женама последњих петнаест година у Србији добија све већу пажњу опште и стручне јавности. И поред тога постоји доста нераздевања основних карактеристика феномена⁴⁾, чак и код професионалаца, што умањује ефекте постојећих мера

1) Појам “род” подразумева друштвено изграђене улоге, понашања, активности и својства мушкарца и жене, које под утицајем обичаја, традиције, предрасуда и других пракси, заснованих на инфериорности жена, односно на стереотипним родним улогама, воде дискриминацији и насиљу против жена: Савет Европе, *Конвенција о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици – Образложења*, 2011, чл. 3/43

2) Ibidem, чл. 3/43

3) Између осталих: *Општа препорука бр. 19 CEDAW Комитета о насиљу према женама* (1992), *Декларација Генералне скупштине Уједињених нација о елиминисању насиља према женама* (1993), *Препоруке Res(2002)5 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о заштити жена од насиља* (2002) и *Конвенција о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици* (2011), коју је Република Србија потврдила октобра 2013. године (Сл. гласник РС – Међународни уговори, бр. 12/2013).

4) Игњатовић, Тања: *Насиље према женама у интимном партнерском односу: модел координираног одговора заједнице*, Реконструкција женски фонд, Београд, 2011, стр. 75-82.

и политика, као и заштиту жена. Стога ће у наставку текста бити приказани главни изазови и налази у вези са разумевањем родне димензије насиља у интимном партнерском односу.

1. РОДНА АСИМЕТРИЈА НАСИЉА У ИНТИМНОМ ПАРТНЕРСКОМ ОДНОСУ

Иако постоје тенденције да се жене у партнерској релацији прикажу једнако физички агресивне као и мушкарци⁵⁾, да иницирају насиље, свете се и да користе смртоносну силу готово исто као и мушкарци⁶⁾, бројна истраживања распрострањености, учесталости и последица потврђују да је насиље мушкараца према женама озбиљније, да га чине тежа и учесталија дела, већег распона манифестација и са тежим последицама. Због тога је неоправдано говорити о постојању родне симетрије и насиље у интимном партнерском односу представљати родно неутралним појмовима.

Истраживања агесије и насиља још су недовољна и дескриптивна, ретко дубинска. Ипак, указују на разлике, у експресији и последици, али и у мотивацији и намери, између „мушке“ и „женске“ агесије и насиља. „Инструментални тип“ агесије и насиља чешће се везује за понашање мушкараца и служи инструменталној интерперсоналној сврси⁷⁾, демонстрацији контроле над другима, на којој се заснива моћ и самопоштовање. „Експресивни тип“ агесије, заснован на веровању да је агесија социјално и лично дисфункционална и на заинтересованости за унутрашњу динамику и експресију беса, пре него на међуљудску доминацију, чешће је присутан код жена⁸⁾. Насиље жена мотивисано је жељом да се „оствари контакт са партнером“ (да он обрати пажњу на њу), или је „спонтана реакција на фрустрацију“, и не ствара страх код мушкараца. Традиционалне норме подржавају мушкараце у уверењу да је њихов дом „њихова тврђава“ и да они постављају правила. Мушкарци сматрају да имају право на контролисање искуства же-

5) Archer, John, „Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review“, *Aggression and Violent Behavior*, Elsevier Ltd., 2002, Vol. 7, Issue 4, 313-351.

6) Dasgupta, Shamita Das, „Just Like Men? A Critical View of Violence by Women“, in: *Coordinating Community Responses to Domestic Violence – Lessons from Duluth and Beyond* (editors: Shepard, Melanie, F. and Ellen L. Pence), SVAW, Sage Publications, 1999, p. 195-197.

7) Иако се не би могло рећи да постоји обавезна веза између мушкости и „инструменталности“, јер субкултура, класа, старост, друштвене улоге и други социјални фактори постају посредници у оријентацији агесије.

8) Kambel, En i Stven Manser, „Мушкарци и значење насиља“, *Feminističke sveske*, Autonomni ženski centar, Beograd, 1998, br. 11-12, 372-375.

на и постају насилни када не осећају ту контролу. Разлика између „инструменталног“ и „експресивног“ типа агресије и насиља није само у сврси, већ и у учесталости, тенденцији да ескалира, последицама и вероватноћи да оно буде узајамно. Мушкарци и жене могу подједнако да изразе фрустрације и бес током свађе/сукоба, али када се ради о насиљу које је мотивисано контролом, које не зависи од специфичне ситуације, већ је више систематске природе, родна асиметрија је јасна⁹⁾.

Мушкарци и жене на различите начине разумеју и имају различите ставове према насиљу у партнерском односу. Мушкарци негирају насиље, описују га као „обичан“, недраматичан догађај, умањујући своју моћ и утицај, односно нормализујући насиље. Они га виде одвојено од „остатка живота“, описујући га углавном као специфичан догађај (у одређено време, на одређеном месту), као инцидент, а не као процес који преплављује женин свакодневни живот и који је онемогућава да изађе из система злоупотреба¹⁰⁾. Разлика се уочава и у перцепцији сопственог злостављајућег понашања. Жене су склоне да такво понашање виде као кршење друштвено прописаних родних улога и да лако признају дела, док мушкарци показују тенденцију да минимизирају своје насиље и да окривљују жртву¹¹⁾.

Бројна истраживања доследно потврђују разлику у односу на природу насилних инцидената и озбиљност последица. Интензитет и жестина насиља које чине мушкарци су већи. Они много чешће користе форме које изазивају страх и контролу жртве, што представља „критичну компоненту“ насиља у интимном партнерском односу. Жене знатно чешће извештавају о присуству сексуалног и физичког насиља, као и прогањања, о страху од и о присуству повреда, губитку посла, већој употреби лекова, о проблемима менталног здравља и о чешћем укључивању правосудног система. Жене су више заплашене, више су контролисане и лакше их је контролисати због страха, а повреде су чешће и озбиљније,

---

9) Kimmel, Michael S., „Gender Symmetry” in Domestic Violence, A Substantive and Methodological Research Review”, *Violence Against Women*, Sage Publications, 2002, Vol. 8 No. 11, p. 1336.

10) Hearn, Jeff, Men as Perpetrators of Violence: Perspectives, Policies, Practices, in: *Violence in the EU examined – Policies on Violence against Women, Children and Youth in 2004 EU Accession Countries*, (editor: Milica Antić Gaber), University of Ljubljana, Faculty of Arts, 2009, p. 127-128.

11) Dasgupta, Shamita Das, „A Framework for Understanding Women’s Use of Nonlethal Violence in Intimate Heterosexual Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, 2002, Vol. 8 No. 11, p. 1372-73.

укључујући ту и смртне исходе, веће је присуство патње, трауматског искуства и губитка слободе¹²⁾.

Понављање насиља, односно учесталост инцидената, знатно је веће када насиље чине мушкарци. У једном истраживању се наводи да они учине укупно 83% регистрованих инцидената насиља (у просеку од 1 до 52), док две трећине жена (62%) учини само један инцидент, а и када га понавља, то је највише до осам пута¹³⁾. Друго истраживање истог проблема наводи сличне налазе. Жене у просеку годишње претрпе 20 догађаја насиља, а мушкарци у просеку седам, што чини да је насиље према женама 5,2 пута учесталије и што недвосмислено потврђује родну асиметрију насиља у интимном партнерском односу¹⁴⁾.

Ауторке феминистичке оријентације указују да, не само да су жене најчешће жртве насиља у породици, већ је оно и усмерено на њих зато што су жене. С тим у вези, насиље које чине мушкарци не тумачи се као недостатак способности ношења са проблемима, недостатак вештина решавања конфликта, комуникацијских вештина или ниске самоконтроле. Оно, у највећем броју случајева, није ни резултат болести и психичког поремећаја, већ социјално прилагођено понашање које доводи до жељених ефеката, а тиме и свесно изабрано понашање. Насиље мушкараца према женама није последица немогућности контроле беса, јер се контрола показује у другим фрустрирајућим и конфликтним ситуацијама, а посебно у односу према надређенима на радном месту или у контактима са полицијом и правосудним органима. Бес је последица немогућности успостављања задовољавајуће контроле жене, те се интервенцијама мора одучити понашање дубоко укореењено у ставовима мушкараца и подржано вредностима културе и патријархалног модела друштвених односа¹⁵⁾.

У објашњењима родне асиметрије насиља наводи се да мушкарцима помаже читав низ мултиплих веза између мушкараца,

12) Tjaden, Patricia and Nancy Thoennes, *Full Report of the Prevalence, incidence, and Consequences of Violence Against Women*, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, Washington, 2000, p. 25-30.

13) Hester, Marianne, „Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators”, University of Bristol in association with the Northern Rock Foundation, Bristol, 2009. p. 7-10.

14) Walby Sylvia and Jonathan Allen, *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey*, Home Office Research, Development and Statistics Directorate, London, 2004, p. 11-26.

15) Pence, Ellen, *The Domestic Abuse Intervention Project: A Model for Community Intervention*, in: *Coordinated Community Response to Domestic Assault Cases: A Guide for Policy Development* Domestic Abuse Intervention Project, Minnesota Program Development, Inc., Duluth, 1996, p. 1-8.

поимања мушкости и насиља. Мушкарци су чланови социјалних група које имају моћ; могу се посматрати као „експерти“ за насиље (према женама, деци, једни према другима, према животињама или себи); иако насиље није увек прихватљиво, оно може бити прихваћено као начин да се постане или буде мушкарац (безброј примера у спорту, сексуалности...); мушкарци доминирају у институцијама специјализованим за насиље (укључујући војску, полицију, кривично правосудје); насиље се може разумети као центар патријархата и патријархалних односа; насиље и мушкост имају заједничке импликације у мас-медијима, на филму, у имагинацији, симболима, фантазији...¹⁶⁾. Тврди се да друштвене дефиниције маскулиности имају великог утицаја на мушку склоност ка насиљу. У друштву у којем је мушкарцима дозвољено да препознају страх ниво насиља је мањи. Истовремено, у друштвима у којима се мушкарци „размећу храброшћу“, где су потискивање и порицање страха карактеристике мушкости и где су мушкост и женскост високо диференциране, већа је вероватноћа да мушкарци буду насилни¹⁷⁾.

Друштво легитимизује насиље мушкараца према женама на више начина: историјски, насиље је коришћено за решавање конфликата (на свим нивоима) и постало је „тестирани“ начин за досезање циља; индивидуално ангажовање у конфликту не мора да подразумева исту моћ у преговарању, јер родне улоге, перцепција ауторитета, лична аутономија, приписани статуси, социјалне привилегије и социјална подршка детерминишу (не)једнакост моћи, а разлика у моћима је и институционално подржана; интервенције институција су дизајниране да подрже индивидуе са мање моћи, али актуелно, оне могу да повећају рањивост жртава. На пример, студије показују да када жена одлучи да напусти партнера који је насилан, она постаје осетљивија на напад, а када мушкарац напусти своју насилну партнерку, насиље обично престаје, или, када се жена разведе, њени приходи постају мањи, док се приходи њеног партнера увећавају, али су права, процедуре, а често и услуге, једнаки за све¹⁸⁾.

16) Hearn, Jeff, Men as Perpetrators of Violence: Perspectives, Policies, Practices, in: *Violence in the EU examined – Policies on Violence against Women, Children and Youth in 2004 EU Accession Countries*, (editor: Milica Antić Gaber), University of Ljubljana, Faculty of Arts, 2009, p. 126.

17) *Ibidem*, p. 133.

18) Dasgupta, Shamita Das, „Just Like Men? A Critical View of Violence by Women”, in: *Coordinating Community Responses to Domestic Violence – Lessons from Duluth and Beyond* (editors: Shepard, Melanie, F. and Ellen L. Pence), SVAW, Sage Publications, 1999, p. 201.

Било би погрешно закључити да је насиље мушкараца биолошки детерминисано (да су мушкарци „по природи“ насилни). Оно је „произведено“ у заједници и захтева мултикултурална и мултидисциплинарна истраживања компликованих релација између мушкараца, моћи, хијерархије, социјалних структура, опресије, отпорности, „добити“ од насиља и „цене маскулиности“. Истовремено, наводи се и да мушкарци могу имати корист од смањења мушког насиља, кроз смањење ризичног здравственог понашања¹⁹⁾ и смањење ризика од убиства²⁰⁾.

2. ИДЕЈА О РОДНОЈ СИМЕТРИЈИ НАСИЉА У ИНТИМНОМ ПАРТНЕРСКОМ ОДНОСУ

Неколико прегледа литературе и мета-анализа демонстрира постојање родне симетрије у насиљу у интимном партнерском односу. Међутим, највећи број емпиријских студија које говоре о родној симетрији (на пример, 76 од 82 истраживања које је прегледао Арчер) користи исти инструмент, Скалу тактика сукоба (*Conflict Tactics Scale*), којој се замера неосетљивост на родне и културалне разлике, фокусираност на учесталост и занемаривање тежине насиља, изостављање психичког насиља и тактика „присилне контроле“, које су кључне за описивање разлика у насиљу које чине жене и мушкарци. Наводи се да су многа од истраживања која потврђују родну симетрију спроведена на испитаницима млађег узраста (студенти, средњошколци или парови млађи од 30 година)²¹⁾.

Истовремено, насиље жена према партнерима почиње да буде важна истраживачка тема и отвара велики број питања која се још не разумеју на најбољи начин. Анализа насиља које су учиниле жене показала је да су све биле жртве насиља својих партнера, издвајајући три типа „женског насиља“: „тип жртве“ (*victim type*)

19) Студије документују већу учесталост ризичног здравственог понашања (ризик од ХИВ инфекције, употребе супстанци, повреда, смрти услед самоубиства, повреда и убистава изван партнерског односа) код мушкараца који су насилни или имају традиционалне ставове према партнеркама: Reed, Elizabeth, Anita Raj, Elizabeth Miller and Jay G. Silverman, „Losing the “Gender” in Gender-Based Violence: The Missteps of Research on Dating and Intimate Partner Violence”, *Violence Against Women*, Sage Publications, 2010, Vol. 16, No.3, p. 351–352.

20) Програми заштите злостављаних жена у САД у протеклих 25 година утицали су на смањење процента мушкараца убијених од стране злостављаних партнерки за скоро 70%: Kimmel, Michael S., „Gender Symmetry” in Domestic Violence, A Substantive and Methodological Research Review”, *Violence Against Women*, Sage Publications, 2002, Vol. 8 No. 11, p. 1355.

21) *Ibidem*, p. 1335.

(34%), где су мушкарци били много озбиљније насилни и користили су контролишућа понашања; „тип агресорке“ (*aggressor type*) (12%), где су жене известиле о учесталијем и озбиљнијем насиљу према партнерима; и „комбиновани тип“ (*mixed type*) (50%), када један партнер користи више насиља, а други више контролишућег понашања. У трећем типу насиља, и када су жене једнако или више насилне према партнеру, они чешће контролишу њихово понашање (33 наспрам 17%). Истовремено, у релацијама где жене користе више контроле, а њихови партнери једнако или више насиља, насиље које су учинили и жена и мушкарац је најнижег нивоа²²⁾.

Ситуације када су оба партнера регистрована као насилна, показује присуство већег броја инцидената ниског интензитета, али екстремно узнемирујућих, које су најчешће учинили мушки партнери. Половина инцидената дешава се у периоду по раздвајању партнера, често у вези са питањима развода и контакта са децом. Други тип насиља оба партнера региструје се када постоји зависност/алкохолисаност, која некада чини нејасним ко је жртва, а ко насилник, односно како се полиција опредељује у вези са тим²³⁾. Истовремено, тврди се да мушкарци ређе пријављују претрпљено насиље из бројних разлога, између осталог јер оно неће бити озбиљно схваћено и јер се не ради о тешким облицима насиља. Примећено је и то да искази мушкараца могу деловати упечатљивије и добијати већу пажњу, управо због бројних стереотипа везаних за родне улоге²⁴⁾.

Истраживачи наглашавају важност сагледавања контекста: мушко и женско насиље разликују се по томе шта је било раније, током и после насиља. Жене најчешће чине насиље у контексту насиља које трпе, а мушкарци лакше успостављају тактике приморавајуће контроле, јер им у томе помажу успостављене друштвене норме. Жена која злоставља партнера може да покуша да му ограничи кретање или финансијску независност, али то не успева у истој мери као злостављајући мушкарац²⁵⁾. Жене користе оружје

22) Swan, Suzanne C. and David L. Snow, „A Typology of Women’s Use of Violence in Intimate Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol. 8, No. 3, 2002, p. 301-303.

23) Hester, Marianne, “Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators”, University of Bristol in association with the Northern Rock Foundation, Bristol, 2009, p. 13-17.

24) Ajduković, Mariana, Maja Mamula, Nina Pečnik, Neva Tölle, „Nasilje u partnerskim odnosima“, *Nasilje nad ženom u obitelji*, (uredile: Marina Ajduković i Gordana Pavleković), Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2000, str. 58.

25) Dasgupta, Shamita Das, „Just Like Men? A Critical View of Violence by Women”, in: *Coordinating Community Responses to Domestic Violence – Lessons from Duluth and Beyond* (editors: Shepard, Melanie, F. and Ellen L. Pence), SVAW, Sage Publications, 1999, p. 202-204.

најчешће у контексту заштите, јер препознају своје партнере као физички јаче и желе да успоставе „баланс у моћима“, да се ефикасно заштите или да спрече ескалацију насиља према себи. Иако и жене могу физички напасти свог партнера, оне имају мању шансу да га систематски тероришу, не успевају да га застраше гестовима и изгледом који сигнализује претњу, физичко или сексуално злостављање и ретко могу да произведу страх код њега, јер немају исту подршку патријархалних стереотипа²⁶⁾. Показатељи присуства емотивног злостављања, и онда када се нису разликовали по учесталости, били су различити по типичним формама²⁷⁾.

Жене користе насиље као „излазни инструмент“. Њихова мотивација је више вођена заустављањем актуелног насиља, узвраћањем или осветом, тражењем поштовања, придобијањем пажње или одговорног понашања, или само изражавањем беса и фрустрације у вези са ситуацијом коју контролише мушкарац. Последице насиља упућују на драматичне разлике у повредама жена, а нема података о мушкарцима који су имали трауму од насиља које су трпели од својих партнерки, на пример, покушали да изврше самоубиство, развили проблем зависности или постали психотични или депресивни због насиља које чине њихове партнерке²⁸⁾.

Јасно је да жене имају потенцијал и да могу чинити насиље, и у оквиру заједнице и у породичном контексту, те би било неправдано приказивати их као ненасилне „по природи“ и неспособне за малтретирање других. Али, као што наводи Дасгупта, питање није да ли жене имају капацитет да буду насилне, већ да ли женско насиље испољено у хетеросексуалној партнерској релацији може бити названо „пребијање“ или дуготрајно, понављано, грубо малтретирање, које укључује контролу, принуду и претњу и које доводи до систематског страха и поковања (што означава енглеска реч *battering*)²⁹⁾.

Ако се насиље у интимном партнерском односу сагледава кроз различите форме дискретних јединица физичког напада (при-

---

26) *Ibidem*, p.212

27) Swan, Suzanne C. and David L. Snow, „A Typology of Women’s Use of Violence in Intimate Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol. 8, No. 3, 2002, p. 303-305.

28) Stark, Evan, “Commentary on Johnson’s “Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, 2006, Vol. 12, No. 11, p. 1021.

29) Dasgupta, Shamita Das, „Just Like Men? A Critical View of Violence by Women”, in: *Coordinating Community Responses to Domestic Violence – Lessons from Duluth and Beyond* (editors: Shepard, Melanie, F. and Ellen L. Pence), SVAW, Sage Publications, London, 1999, p. 212.

ступ ближи истраживачима насиља у општој популацији), онда налази указују на већу родну симетрију. Ако се насиље у интимном партнерском односу сагледава као образац застрашивања, контроле путем принуде и репресије, у оквиру које се физичко насиље користи само да консолидује образац доминације (приступ ближи активисткињама женског покрета), показује се да оно не мора почивати на физичком насиљу, већ на историјским и друштвеним правима која садржи улога мушког пола. Разлика у приступима представља и разлику у вредностима и циљевима. Први предлаже да се учини крај сваком физичком насиљу, без обзира на пол учиниоца или жртве, док други укључује настојање да се укине угњетавање жена, без обзира на врсту угњетавања³⁰⁾.

Прихватањем „уске“ дефиниције насиља све разлике између мушкараца и жена који користе насиље у партнерском односу постају ирелевантне, али би ова деконтекстуализација могла довести до крајње погрешног разумевања и третмана жена. Насупрот томе, прихватање „шире“ дефиниције подразумева признавање контекста културних норми и друштвене моћи који је различит за жене и за мушкарце. Та разлика, сматра Дасгупта, захтева одговор кривичноправног система који би био различит од одговора на насиље које чине мушкарци према женама. Због тога што кривичноправни систем одражава начин на који наше друштво интерпретира и дефинише догађаје, изоловано од контекста, у оквиру „полно неутралне“ политике, може доћи до повећања броја жена које су хапшене или осуђене за насиље према партнерима. Изјава „ми третирамо све исто“ у стварности може да значи само „ми третирамо све као да је он или она мушкарац“³¹⁾. То значи, да жена, не само да не би требало да се освети партнеру, већ њој није дозвољено ни да узврати насиљем током насиља којем је изложена (самоодбрана). Правни систем и друштво жену виде као пасивну и немоћну, парализовану страхом, што јој онемогућава предузимање насилне акције, иако борба може бити тактика отпора насиљу.

Анализе потврђују да жене имају три пута већу вероватноћу да буду ухапшене за насиље него мушкарци. Мушкарци су хапшени (у просеку) за сваки десети инцидент (11% укупних инцидената), а жене за сваки трећи учињени инцидент (32% инцидената).

30) Strauss, 1999, preма: Dasgupta, Shamita Das, „A Framework for Understanding Women’s Use of Nonlethal Violence in Intimate Heterosexual Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, 2002, Vol. 8, No. 11, p. 1367.

31) Ово запажање се у оригиналу односило на расу: стајало је „као да је он или она бео“: Renzetti, 1994, preма: Dasgupta, Shamita Das, „A Framework for Understanding Women’s Use of Nonlethal Violence in Intimate Heterosexual Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, 2002, Vol. 8, No. 11, p. 1379.

Тек је сваки трећи оптужени мушкарац био и осуђен, док је свака оптужена жена била осуђена за насиље³²⁾.

Изучавање контекстуалних чинилаца могло би да допринесе бољем разумевању жена које чине насиља: како фактори као што су стратегије преживљавања, депресија или употреба супстанце, варирајући међу женама различите расе, етничке припадности или класе, појачавају или умањују виктимизацију или чињење насиља. Постојећи резултати наводе на закључак да и када постоје сличности у апсолутним вредностима насиља које чине мушкарци и жене, важну разлику представља присуство контроле путем принуде у мушком насиљу, чињеница да је готово све насиље жена почињено у контексту насиља које чине њихови партнери, да оне искусе знатно озбиљније форме насиља и да њихово насиље њих саме доводи до много озбиљније опасности да искусе одмазду³³⁾.

3. КЉУЧНА РАЗЛИКА: СУКОБ И КОНТРОЛА ПУТЕМ ПРИНУДЕ

Покушавајући да премости разлику која настаје у истраживачким налазима о насиљу у интимним партнерским односима, Џонсон хипотезира о постојању два типа овог насиља: „узајамно насиље пара“ и „патријархални тероризам“. Овај концепт касније проширује на четири квалитативно различита типа насиља у партнерским релацијама: „терорисање интимне партнерке“ (*intimate terrorism*), најозбиљнији тип насиља који карактерише жестоко, учестало насиље које има тенденцију да временом ескалира, које је праћено повредама и чији су учиниоци готово искључиво мушкарци; „међусобно насиље партнера“ (*common couple violence*), најучесталије насиље, присутно у свакодневном животу и мотивисано потребом да се контролише специфична ситуација, али не и општом потребом да се контролише релација. Оно је претежно базирано на сукобу, не мора да ескалира и ретко производи повреде, а изгледа да постоји једнака иницијатива мушкараца и жена; „насиље (у знак) отпора“ (*violent resistance*), које се односи на физичко насиље које није контролишуће и готово увек га чине жене као одговор на насиље које чине њихови насилни и контролишући партнери (као „самоодбрана“ или „враћање напада“); „узајамна на-

32) Hester, Marianne, „Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators”, University of Bristol in association with the Northern Rock Foundation, Bristol, 2009, p. 10.

33) Swan, Suzanne C. and David L. Snow, „A Typology of Women’s Use of Violence in Intimate Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol. 8, No. 3, 2002, p. 305-308.

силна контрола“ (*mutual violent control*), у којој су оба партнера и насилна и контролишућа³⁴⁾. Емпиријске верификације Џонсонове тезе изгледа да потврђују да се насиље у партнерском односу дешава у „две димензије“ – димензији конфликта (сукоба) и димензији присиле, као и да је насиље које се дешава у контексту присиле много штетније за женин живот, здравље и општу добробит и да изазива интензивније стратешке одговоре (реакције), који могу даље повећати њену изложеност насиљу³⁵⁾.

Сукоб се обично дефинише као колизија или неслагање, контрадикторност, несаслађаност, опозиција или „судар“ различитих мишљења или понашања. Сукоб може бити добар, односно може мотивисати да се ствари промисле на други начин, прилика за раст и развој. Али, ако једна особа (интензивно) настоји да „победи“, пре него да разреши различитости кроз дијалог и компромис, конфликт може прећи од узајамног неслагања у злостављање или насиље. Динамика у ситуацији сукоба у партнерском односу укључује неколико фаза. Почиње постојањем различитих очекивања, уочавањем разлика и „борбом“ за остварење свог „идеала“, због чега ће се оба партнера осећати критикованим, а типичне реакције ће бити „напад“ или „повлачење“. Напад овде нема значење и форму злостављања или насиља. Он може да означава оптуживање, критиковање, пребацивање, повремену вербалну агресију или агресивне радње, нпр. лупање вратима, без физичког насиља или повређивања. Повлачење означава ћутање, престанак разговора, привремено напуштање стана или сличне радње³⁶⁾.

Оно што сукоб разликује од насиља је реципроцитет улога и одговорности (доживљај оба партнера да су одговорни за однос), на супрот дисбалансу моћи и одговорности у насилном односу. Несигурност, страх, немогућност (слободног) избора и забринутост за властиту добробит и живот, или забринутост за децу, јесу доминантни доживљаји жртве насиља, који нису својствени односима у којима постоји партнерски сукоб. Насиље које се дешава у контексту сукоба је чешће присутно у партнерским релацијама, али је насиље у контексту присиле много штетније за жену. Присила је пре него сукоб у стању да редукује мобилност, да резултира вишим

34) Johnson, Michael, P. & Kathleen J. Ferraro, „Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions“, *Journal of Marriage and the Family*, National Council on Family Relations, Vol. 62, No. 4, 2000, p. 949-950

35) Cook, Sarah L. and Lisa A. Goodman, „Brief Coercion and Conflict Scales Beyond Frequency and Severity: Development and Validation“ *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol 12, No 11, 2006, p. 1058-1062.

36) Van Lawick i Groen, 1998, према: Van Oosten, Nico, Ineke Van der Vlugt: *Rod i spol u psihosocijalnom radu*, Друштво за психолошку помоћ, Загреб, 2004, стр. 150-165.

нивоом непредвидивих насилних епизода и да оштећује женин осећај за контролу властитог живота, што све представља факторе критичне за њену добробит. Иако и сукоби могу имати оштећујуће дејство, присиљавање се показује конзистентно у релацији са симптомима депресије и посттрауматског стресног поремећаја³⁷⁾. Превиђање ове разлике или покушај да се насиље изједначи са сукобом високо су ризични, јер игноришу питање безбедности жртве, усмеравају на погрешан тип формалне реакције (на пример, саветовање, терапију, посредовање), те могу резултирати тешким последицама.

Наглашавајући разлику између сукоба, физичког напада и контроле путем принуде (*coercive control*), Старк истиче да мушко насиље није само злочин против тела жене, већ и против њене слободе и аутономије. Чињеница да жене искусе много више контроле путем принуде него физичког насиља објашњава зашто се злостављање наставља и после одвајања од партнера, зашто насиље “ниског” интензитета може да произведе значајне последице, зашто су жене у замци и зашто развијају јединствен профил проблема/жртве. Страк сматра да су критични елементи контроле жртве изолација од система подршке (пријатеља, породице, колега и професионалаца) и експлоатација и микрорегулација свакодневних активности у вези са родним улогама (чишћење, кување, брига о члановима породице, мобилност, одевање). Привилеговани приступ насилника жртви је подржан претпоставком мушкарца о ексклузивном праву “поседовања/власништва” жене, што се манифестује у читавом низу свакодневних контролишућих радњи, које су незамисливе у супротном смеру. Контрола путем принуде ствара код жене осећај да је партнер свеprisutan и свемоћан (*omnipresent and omnipotent*), што одвајање од њега чини немогућим. Партнер шпијунира, прати и прогања, контролише и изван куће, што омогућава да се обезбеди ниво подчињености већи него употребом физичког насиља³⁸⁾.

Структурална димензија доминације и/или изолације, која укључује наметање ригидних улога пола, разликује се од вербалног и емоционалног злостављања и других форми психолошке манипулације. Тактике контроле, као што је забрана да се ради или да се школује, осам пута су чешће у злостављајућим него у незлостављајућим партнерским релацијама. Присуство контролишућег по-

37) Tjaden, Patricia, „Commentary on Cook and Goodman’s “Beyond Frequency and Severity: Development and Validation of the Brief Coercion and Conflict Scales”, *Violence Against Women*, Vol 12, No 11, 2006, p. 1074-1075.

38) Stark, Evan, “Commentary on Johnson’s “Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, 2006, Vol. 12, No. 11, p. 1022.

нашања боље предвиђа “лошу” партнерску везу, боље идентификује подгрупу жена које показују профил злостављана у одсуству физичког насиља, боље предвиђа могућност повреда или ризик да жена буде убијена, од мера које дају инструменти попут Скале тактика сукоба³⁹⁾.

Старк закључује да је контрола путем принуде неправедна због тога што гуши аутономију, слободу, једнакост, а не због тога што укључује насиље, мање због тога шта мушкарац чини жени, а више због онога што жену спречава да уради за себе. Ово систематско кршење права жена остаје незапажено јер мушкарци узимају „здрово за готово“ право да спутавају жене, а то је ситуација коју би требало мењати⁴⁰⁾.

4. РАСПРОСТРАЊЕНОСТ И УЧЕСТАЛОСТ РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА ПРЕМА ЖЕНАМА

Насиље у интимном партнерском односу је широко распрострањено. Физичко злостављање које су учинили партнери доживело је 13–61% жена у доби између 15 и 49 година живота, а сексуално 6–59% жена. Када насиље према женама доведе до смртог исхода, починиоци насиља су њихови интимни партнери у 40–70% случајева. Психичко и емотивно насиље привлачило је мање истраживачке пажње, али се наводи преваленција 20–75%. То потврђује да ће жене најчешће бити повређиване, силоване или убијене од стране мушкараца које знају и које често воле⁴¹⁾.

Прегледни подаци за Европу упућују на то да је најмање између 20 и 25% жена током живота бар једном искусило физичко насиље од стране партнера, а њих више од 10% сексуално насиље које је укључивало употребу силе. О психичком насиљу говори се у неколико студија, а стопе се крећу од 19 до 42%. Ако би се узеле у обзир све форме насиља (укључујући и прогањање), више од 45% жена у Европи имало је у свом животу искуство насиља⁴²⁾. Истра-

39) Campbell et al, 2000: prema Stark, Evan, “Commentary on Johnson’s “Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence”, *Violence Against Women*, 2006, Vol. 12, No. 11, p. 1023.

40) *Ibidem*, str. 1024.

41) *Ending violence against women – From words to action*, Study of the Secretary-General, United Nations Publication, 2006, p. 42-45.

42) Hagemann-White, Carol, *Combating violence against women – Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States*, Council of Europe, Directorate General of Human Right, 2006, p. 7-8.

живачи објашњавају постојање различитих стопа у преваленцији насиља у европским земљама утицајем три широка друштвена фактора: слаби економски услови живота, традиционални ставови према женама (и деци) и општа толеранција на насилничко понашање у друштву, наглашавајући да се ови фактори „преламају“ са различитим начинима личног превладавања⁴³⁾.

Иако малобројна и углавном спровођена од стране женских организација, истраживања преваленције насиља према женама у породичном контексту у Србији такође потврђују основне карактеристике феномена. Испитивање које је спровело Виктимолошко друштво Србије 2001. године (на узорку од 700 жена), показало је да је скоро свака друга жена (46,1%) доживела неки облик психичког насиља, а да је свака трећа жена доживела физички напад од неког члана породице (30,6%). Највише физичког насиља према жени у породици учини њен супруг или партнер (45,5%). Он је и најчешћи починилац свих других облика регистрованог насиља: 63,5% психичког насиља, 72,8% претњи, 74,8% физичког насиља, 75% насиља уз употребу оружја и 88,5% сексуалног насиља⁴⁴⁾. У истраживању Аутономног женског центра⁴⁵⁾ (на узорку од 1194 жена између 15 и 49 година из Београда), физичко насиље пријавило је 22,8%, а сексуално насиље 6,3% жена, с тим што се у 5,4% случајева ова два облика јављају заједно⁴⁶⁾. И новија истраживања потврђују раније добијене резултате. Према подацима истраживања које је спровело Виктимолошко друштво Србије на територије АП Војводине 2010. године (на узорку 516 жена), свака друга жена је доживела неки облик психичког, а свака трећа неки облик физичког насиља, 27% жена било је изложено претњама насиљем, 18,6% прогањању, а 9% сексуалном насиљу⁴⁷⁾. Истраживање спроведено

Martinez, Manuela, Monika Schröttle, *State of European research on the prevalence of interpersonal violence and its impact on health and human rights*, CAHRV Report, European Commission, 2006, p. 6-17.

- 43) Kury, Helmut, Joachim Oberfell-Fuchs and Gunda Woessner, "The Extent of Family Violence in Europe. A Comparison of National Surveys", *Violence against Women*, Sage Publications, London, Vol. 10, No. 2004, p. 763-765.
- 44) Видаковић, Ивана, "Распрострањеност насиља у породици", у: *Породично насиље у Србији* (уредница: Весна Николић-Ристановић), Виктимолошко друштво Србије, 2002, стр. 13-61.
- 45) По методологији СЗО, а у оквиру компаративне Студије о здравственим последицама партнерског насиља;
- 46) Оташевић, Станислава: *Насиље у партнерским односима и здравље*, Аутономни женски центар, Београд, 2005, стр. 21-29.
- 47) Петровић, М. Никола, „Распрострањеност насиља у породици у Војводини“, у: *Насиље у породици у Војводини* (уредница: Весна Николић-Ристановић), Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова, Нови Сад, 2010, стр. 25-51.

на територији централне Србије (на репрезентативном узорку од 2500 жена) у 2010. години показало је да је 37,5% жена у току последњих годину дана и 54,2% жена током свог живота било изложено неком облику насиља у породичном контексту. Распрострањеност насиља се разликовала између региона (стопа је била највећа у Београду), највероватније услед разлике у спремности да се искуства насиља обелодане⁴⁸). Наведени резултати потврђују сличну и доследно високу распрострањеност насиља према женама у партнерском односу и у породици у Србији, и поред значајних разлика у узорцима, коришћеним инструментима и временским периодима када су истраживања спровођена.

Евиденција коју води полиција о пријављеним случајевима насиља у породици у Србији такође потврђује родни карактер и учесталост феномена, као и да су мушкарци чешће починиоци насиља које је окарактерисано као теже дело. У покренутих прекршајних поступцима у 84% случаја мушкарац је починилац насиља, а у поднетим кривичним пријавама починилац је у 94,5% случајева мушког пола⁴⁹). Међутим, евиденције не омогућавају да се сагледа тип односа између починиоца и жртве, као и да ли је, у случајевима када је поступак покренут против обе стране, насиље једне стране било одбрамбеног типа, односно реакција на примарно насиље, што би свакако требало унапредити, у складу са потребама бољег разумевања појаве, али и у складу са обавезама које је држава преузела потврђивањем одговарајућих међународних уговора⁵⁰).

И евиденција коју воде центри за социјални рад у Србији потврђује родну асиметрију насиља у породичном контексту, указујући да су жене жртве насиља у породици у две трећине случајева који су регистровани у старосним групама „млади“ и „стари“ (69% и 65,7%) и у 86,7% случајева у групи „одрасли“ корисници, док су мушкарци учиниоци насиља у породици у 79,7% случајева. Проблем представља чињеница да у евиденцији, међу набројаним типовима релација између жртве и учиниоца, не постоји ка-

---

48) Бабовић, Марија, Катарина Гинић и Оливера Вуковић: *Матрирање породичног насиља према женама у централној Србији*, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2010, стр. 47-51.

49) Игњатовић, Тања, „Анализа података и протокола о поступању полиције и центра за социјални рад у случајевима насиља у породици“, у: *Годишњи извештај Опсерваторије за праћење насиља према женама*, Аутономни женски центар, Београд, 2012, стр. 39-40.

50) *Закључна запажања о другом и трећем извештају Републике Србије*, Комитет Уједињених нација за елиминацију дискриминације жена, јул 2013, пар. 23 (ђ)
Конвенција о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици, Савет Европе, 2011, чл. 11

тегорија партнерског односа⁵¹). Када се пол жртве доведе у везу са старосном категоријом, упадљиво је да су мушкарци жртве у 48,9% случајева у категорији „деца“, у 30,1% у категорији „старије“ особе, што упућује на релацију родитељ-дете и обрнуто, као и на друге сродничке везе, али тек у 14,9% случајева у категорији „одрасли“ корисници, што упућује на партнерску релацију, али не мора бити⁵²). Ни у овој евиденцији се пол и старост жртве и учиниоца насиља не могу довести у везу са типом релације, што може да услови погрешно разумевање и представљање родне димензије насиља у породичном контексту.

Административне евиденције података о појави насиља према женама и у породици требало би унапредити стандардизовањем бележења и увођењем јединствене и централне базе података, како би статистички прикази добијени на основу њих били поуздани. Очекује се да Србија у наредном периоду предузме неопходне мере за прикупљање релевантних статистичких података у редовним временским размацима и за организовање истраживања свим вида насиља обухваћених Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, ради проучавања основних узрока и последица појаве, утврђивања њеног обима, распрострањености и учесталости, али и процене ефикасности предузетих мера превенције и заштите.

ЛИТЕРАТУРА

- Archer, John, „Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review“, *Aggression and Violent Behavior*, Elsevier Ltd., 2002, Vol. 7, Issue 4, 313-351.
- Ајдуковић, Марина, Маја Мамула, Нина Печник, Neva Tölle, „Насиље у партнерским односима“, Насиље над женама у обитељи, (уредиле: Марина Ајдуковић и Гордана Павлековић), Друштво за психолошку помоћ, Загреб, 2000.
- Бабовић, Марија, Катарина Гинић и Оливера Вуковић: *Матрирање породичног насиља према женама у централној Србији*, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2010.
- Van Oosten, Nico, Van der Vlugt, Ineke: *Род и спол у психосоцијалним раду*, Друштво за психолошку помоћ, Загреб, 2004.

51) Игњатовић, Тања, „Анализа података и протокола о поступању полиције и центра за социјални рад у случајевима насиља у породици“, у: *Годишњи извештај Опсерваторије за праћење насиља према женама*, Аутономни женски центар, Београд, 2012, стр. 44-47.

52) *Синтетизовани извештај о раду центара за социјални рад у Србији за 2012. годину*, Републички завод за социјалну заштиту, Београд, 2013, стр. 68.

- Видаковић, Ивана, „Распрострањеност насиља у породици“, у: *Породично насиље у Србији* (уредница: Весна Николић-Ристановић), Виктимолошко друштво Србије, 2002, стр. 13-73.
- Cook, Sarah L. and Lisa A. Goodman, „Brief Coercion and Conflict Scales Beyond Frequency and Severity: Development and Validation” *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol 12, No 11, 2006, p. 1050-1072.
- Dasgupta, Shamita Das, „A Framework for Understanding Women’s Use of Non-lethal Violence in Intimate Heterosexual Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol. 8, No. 11, 2002, p. 1364-1389.
- Dasgupta, Shamita Das, „Just Like Men? A Critical View of Violence by Women”, in: *Coordinating Community Responses to Domestic Violence – Lessons from Duluth and Beyond* (editors: Shepard, Melanie, F. and Ellen L. Pence), SVAW, Sage Publications, London, 1999, p. 195-222.
- Ending violence against women – From words to action*, Study of the Secretary-General, United Nations Publication, 2006.
- Hagemann-White, Carol, *Combating violence against women – Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States*, Council of Europe, Directorate General of Human Right, 2006.
- Hearn, Jeff, Men as Perpetrators of Violence: Perspectives, Policies, Practices, in: *Violence in the EU examined – Policies on Violence against Women, Children and Youth in 2004 EU Accession Countries*, (editor: Milica Antić Gaber), University of Ljubljana, Faculty of Arts, 2009, p. 125-135.
- Hester, Marianne, „Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators, University of Bristol in association with the Northern Rock Foundation, Bristol, 2009.
- Закључна запажања о другом и трећем извештају Републике Србије*, Комитет Уједињених нација за елиминацију дискриминације жена, јул 2013, http://www.gendernet.rs/files/dokumenta/Izvestaji_Uprave/Cedaw_zakljucna_zapazanja_2013_srj.pdf
- Игњатовић, Тања, „Анализа података и протокола о поступању полиције и центра за социјални рад у случајевима насиља у породици“, у: *Годишњи извештај Опсерваторије за праћење насиља према женама*, Аутономни женски центар, Београд, 2012, стр. 37-52.
- Игњатовић, Тања: *Насиље према женама у интимном партнерском односу: модел координираног одговора заједнице*, Реконструкција женски фонд, Београд, 2011.
- Johnson, Michael, P. & Kathleen J. Ferraro, „Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions“, *Journal of Marriage and the Family*, National Council on Family Relations, Vol. 62, No. 4, 2000, p. 948-963
- Камбел, Ен и Стивен Мансе, „Мушкарци и значење насиља“, Феминистичке свеске, Аутономни женски центар, Београд, 1998, бр. 11-12, стр. 371-392.
- Kimmel, Michael S., „Gender Symmetry” in Domestic Violence, A Substantive and Methodological Research Review, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol. 8, No. 11, 2002, p. 1332-1363.
- Kury, Helmut, Joachim Obergefell-Fuchs and Gunda Woessner, „The Extent of Family Violence in Europe. A Comparison of National Surveys”, *Violence against Women*, Sage Publications, London, Vol. 10, No. 2004, p. 749-769.
- Конвенција о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици*, Савет Европе, 2011.

- http://www.gendernet.rs/files/dokumenta/Izvestaji_Uprave/Cedaw_zakljucna_zapazanja_2013_srp.pdf
- Martinez, Manuela, Monika Schröttle, *State of European research on the prevalence of interpersonal violence and its impact on health and human rights*, CAHRV Report, European Commission, 2006
- Оташевић, Станислава: *Насиље у партнерским односима и здравље*, Аутономни женски центар, Београд, 2005.
- Pence, Ellen, *The Domestic Abuse Intervention Project: A Model for Community Intervention*, in: *Coordinated Community Response to Domestic Assault Cases: A Guide for Policy Development* Domestic Abuse Intervention Project, Minnesota Program Development, Inc., Duluth, 1996.
- Петровић, М. Никола, „Распрострањеност насиља у породици у Војводини“, у: *Насиље у породици у Војводини* (уредница: Весна Николић-Ристановић), Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова, Нови Сад, 2010.
- Reed, E., A. Raj, E. Miller and J.G. Silverman, *Losing the “Gender” in Gender-Based Violence: The Missteps of Research on Dating and Intimate Partner Violence*, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol. 16, No. 3, 2010, p. 348–354.
- Синтетизовани извештај о раду центара за социјални рад у Србији за 2012. годину*, Републички завод за социјалну заштиту, Београд, 2013.
- Stark, Evan, *Commentary on Johnson’s Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence*, *Violence Against Women*, Sage Publications, London Vol. 12, No. 11, 2006, p. 1019-1025.
- Swan, Suzanne C. and David L. Snow, „A Typology of Women’s Use of Violence in Intimate Relationships”, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol. 8, No. 3, 2002, p. 286-319.
- Tjaden, Patricia and Nancy Thoennes, *Full Report of the Prevalence, incidence, and Consequences of Violence Against Women*, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, Washington, 2000.
- Tjaden, Patricia, „Commentary on Cook and Goodman’s “Beyond Frequency and Severity: Development and Validation of the Brief Coercion and Conflict Scales””, *Violence Against Women*, Sage Publications, London, Vol 12, No 11, 2006, p. 1073-1077.

Tanja Ignjatovic

INTIMATE PARTNER VIOLENCE: GENDER ASYMMETRY OR GENDER SYMMETRY

Resume

Although there are tendencies to present women in a relationship as equally physically aggressive as men, numerous studies on the prevalence, incidence and consequences confirm that men’s violence against women is more serious, includes more serious and frequent criminal offenses, of a wider range of manifestations and with more severe consequences. The authors of feminist orientation, in accordance

with contents of relevant international documents indicate that not only women are most often the victims of domestic violence, but it is directed at them because they are women. Men as perpetrators of violence are helped by a range of multiple connections among men, notions of masculinity and violence, in the society that legitimises men's violence against women in numerous ways. Therefore, it is unjustified to talk about the existence of gender symmetry and present intimate partner violence with gender-neutral terms.

Studies on violence committed by women emphasise the importance of context consideration. The results suggest that even when there are similarities in the absolute values of violence committed by men and women, an important difference is the presence of coercive control of male violence, the fact that almost all violence committed by women is in the context of violence committed by their partners, that they experience much more serious forms of violence, and that their violence leads to more serious dangers of retaliation. Decontextualisation of intimate partner violence could lead to extremely false understanding and treatment of women.

Empirical verifications seem to confirm that intimate partner violence happens in "two dimensions" - the dimensions of conflict and the dimension of coercion. Violence in the context of conflict is more commonly present in relationships, but the violence in the context of coercion is much more harmful for women. Men and women can equally express aggression during an argument/conflict, but when it comes to violence motivated by control, which does not depend on the specific situation, but is of a more systematic nature, the gender asymmetry is obvious. It is highly risky to overlook these differences, because by doing that the issue of safety of the victim is ignored and the focus is placed on the wrong type of formal reaction.

Although few in number, studies on the prevalence of violence against women in the family context in Serbia also confirm a similar and consistently high incidence of the phenomenon. Administrative records of reported cases of domestic violence, although failing to perceive the type of the relationship between the offender and the victim, confirm the gender character and frequency of the phenomenon. It is expected that in the upcoming period Serbia will take the necessary measures for the collection of relevant statistical data and organise research on all forms of violence against women included in the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. Understanding violence against women from the gender perspective should be the basis of all measures for

the protection and support of victims, in order for the social response to this complex phenomenon to be appropriate.

Key words: intimate partner violence, gender-based violence, gender asymmetry, gender symmetry, conflict, coercive control.

---

* Овај рад је примљен 08. марта 2014. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 23. маја 2014. године.